

*МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
СЕОБЕ УКРАЈИНАЦА НА ПРОСТОР БИВШЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ*

Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду: 11–12. новембра 2021.

У организацији Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, Филолошког факултета Универзитета у Београду, Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу и Друштва за украјински језик, књижевност и културу «Просвита», 11. и 12. новембра 2021. одржана је међународна научна конференција поводом 130-годишњице сеобе Украјинаца на простор бивше Југославије. Због актуелне пандемије конференција је одржана комбиновано: 11. новембра на Филозофском факултету у Новом Саду уживо и онлајн, путем зум и јутјуб платформе, 12. новембра само онлајн, путем зум и јутјуб платформе.

Приликом свечаног отварања конференције присутнима и учесницима у знак добродошлице обратили су се Мирослав Хочак, председник Друштва «Просвита», Њ. Е. Амбасадор Украјине у РС Олександр Александрович и Председник Националног савета украјинске националне мањине Никола Љаховић. Њ. Е. Амбасадор Украјине у РС навео је да је током последњих 6 година његовог рада у РС Амбасада организовала више од 100 различитих пројеката, међу којима су часови украјинског језика у оквиру програма на украјинском језику «Украјинска панорама» на РТВ2, фестивале, изложбе, превођење књижевних дела, издавање речника, подизање споменика Тарасу Шевченку и др. и изразио је уверење да ће и ова конференција и саопштења на њој допринети даљем јачању веза између Украјине и Србије и новим сличним пројектима.

Конференција је започела пленарном седницом. Јанко Рамач, професор Филозофског факултета у Новом Саду, у реферату *Сеобе Украјинаца у Босну и Славонију крајем XIX – почетком XX века* указао је да су први досељеници из Украјине пристигли на територију бивше Југославије после аустроугарског освајања Босне и Херцеговине 1878. Највећи проблеми са којима су се суочили представљали су неразумевање језика и недостатак обрадиве земље на којој би могли да живе, као и организација верског живота, с обзиром да су махом били гркокатолици, те нису имали своје цркве и свештенике у досељеништву. После Другог светског рата комунисти су се жестоко обрачунавали са Украјинцима, што доводи до њихових сеоба у Војводину, Бачку и Срем из Босне, у потрази за бољом будућношћу, док у Босни остаје мањи део Украјинаца.

Људмила Поповић, професор Филолошког факултета у Београду, у реферату *Језик Украјинаца у Србији: прошлост, садашњост, будућност* говорила је о украјинском језику као о идиому који има доминантан облик, који се користи у Украјини, али и неколико рецесивних, који функционишу као мањински језици у другим земљама. У складу са њеном хипотезом о доминантним и рецесивним варијантама језика, рецесивна варијанта се може развијати само уколико за то постоје повољни друштвени услови, док се доминантна варијанта истог језика неометано развија у земљи порекла народа чије је он основно комуникацијско средство. Љ. Поповић сматра да је украјински језик у Србији традиционално био заступљен у две рецесивне варијанте – русинској и украјинској. Русини су кодификовали свој говор почетком 20. века, али су кодификатори језика, ау-

тори првих граматика Г. Костельник (1923) и М. Кочиш (1960) доследно инсистирали на етничкој и језичкој спони са Украјинцима. Русини и Украјинци су у свим европским земљама, па и у СФРЈ до 1971, традиционално третирали као иста национална мањина, а бројни истакнути представници те мањине који су себе сматрали Русинима, али и Украјинцима, заговарали, а неки од њих и даље заговарају, став да је говор Русина у Бачкој један од бројних говора украјинског језика. Међутим, од пописа становништва 1971. године ова два субетноса постају забележени у СФРЈ као две националне мањине, те се језици тих мањина развијају различитим интензитетом са оријентацијом на различите језичке норме. Обе речесивне варијанте на савременој етапи уживају заштиту у оквиру Европске повеље о регионалним или мањинским језицима, коју је Србија ратификовала за ове језике, као и за 13 других мањинских језика, 2006. године. Међутим, украјински језик, за разлику од русинског, није службени ни у једном делу Србије, те његов развој бива спутаван, посебно у сфери образовања, где је број ученика који изучавају украјински језик у основним школама, у оквиру предмета Матерњи језик са елементима националне културе, драстично опао за последњих неколико година. Тај проблем Украјинци у Србији тек морају да реше као би сачували свој национални идентитет.

Јулијан Тамаш, редовни члан Академије наука и уметности Војводине и иностранни члан Националне академије наука Украјине, наступио је са рефератом *Значај меког знака и два „сс“ за украјински језички, књижевни, национални и државни идентитет*, те је указао на питање о избору идентитета као извор неспоразума између Русина и Украјинаца. Тамаш инсистира на тези да Украјина има два облика своје дијаспоре у Србији: Украјинце и Русине, што, како је он навео „код мислећих људи једно другоме не противуречи је се код њих идентитети слажу а не ратују“. Хипотеза о слагању идентитета коју заговара овај научник у својим бројним истраживањима на тај начин је добила још једну прилику да буде предочена јавности.

Володимир Миљчев, декан Историјског факултета Запорошког националног универзитета, у реферату *Предуслов сеоба запорошких козака у Аустријско царство (1775–1785)* бавио мање познатом чињеницом досељавања запорошких козака (Запорожаца) у Бачку. Како наводи овај тренутно најистакнутији проучавалац историје запорошких козака у Украјини, после ликвидације Запорошке Сече (1775) малобројни Запорошци се насељавају у Суботици и Сенти, у Батаљону чајкаша, као и на територији Панчева. Сеобе украјинских козака у Војну Крајину трајале су и током 1785–1786, како са територије Молдавске кнежевине, тако и из Буковине (украјинско-румунског пограничног региона), који су у то време били у саставу Аустрије, али је њихов боравак ту био кратког даха јер су козаци убрзо емигрирали у друге земље.

Володимир Миско, декан Историјског факултета Тернополског националног педагошког универзитета «Володимир Хнатјук», у свом излагању *Академска мобилност лица која стичу високо образовање у Украјини и Републици Србији* указао је да постоји потреба за сталном разменом између српских и украјинских универзитета, те да размена може обухватити различите облике сарадње, а посебна пажња може се посветити етнографским истраживањима и експедицијама у чијим би се оквирима проучавали језик и историја Украјинаца у Србији, као и њихова материјална и духовна култура.

Уследио је рад у секцијама. У првој секцији Милена Ивановић, професор Филолошког факултета у Београду у реферату *О превођењу са сродних језика (на примерима из украјинског и српског језика)* разматрала је проблем међујезичких паронима, односно лажних преводиочевих пријатеља, из перспективе превођења са сродних језика.

Др Анастасија Тепшић, лектор Филолошког факултета у Београду, у излагању *Нацрт приручника украјинског језика као страног (ниво Б2)* представила је пројекат лингвокултуролошки оријентисаног уџбеника „Путовање Украјином“ за студенте виших година Филолошког факултета. Тања Гаев, доцент Филолошког факултета у Београду у реферату *Украјинска књижевност у српским часописима XIX века* указује да је узајаман процес рецепције у српској и украјинској књижевности започео 1850-их година и да са краћим прекидима траје до данашњег дана, наводи писце и дела представљене српским читаоцима у часописима XIX века, разлоге за и утицаје на њихов одабир и др.

У другој секцији др Дарија Павлешен и Домагој Кличек, наставници Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу, у реферату *Нешто о преводима украјинске књижевности у Хрватској* указују на тенденције и актуелност превода украјинске књижевности у Хрватској. Др Ана Дуганчић, такође наставник Филолошког факултета Свеучилишта у Загребу, наступала је са рефератом *Преводилачка и издавачка делатност загребачке украјинистике*, у коме је представила домете хрватске украјинистике. Тетјана Мацевко, представница Научне библиотеке у Лавову, у реферату *Говор Украјинаца Србије, Босне и Хрватске* навела је неке интересантне црте локалних говора украјинске дијаспоре на Балкану.

У трећој секцији Олена Дзјуба-Погребњак, доцент Кијевског националног универзитета „Тарас Шевченко“, у реферату *Сеобе и „проклетство памћења“ у „Заводнику ништавила“ Предрага Марковића* указује да је тема сеоба велика тема у српској књижевности, а сеобе су заједничке странице историје и украјинског и српског народа. Тетјана Фудерер, професор Филозофског факултета Свеучилишта у Загребу, имала је онлајн излагање на веома актуелну социјолингвистичку тему *Метафоризација језичког конфликта у Украјини у уметничком дискурсу (на материјалу савремене прозе)*. Реферат Руслана Телипског *Шевченкијана и украјински споменици на просторима бивше Југославије* говори о подизању и улози споменика Тарасу Шевченку на нашим просторима.

У првој секцији другог дана конференције, који се одвијао у онлајн режиму, Ала Атаманенко, декан Факултета за међународне односе и директор Института за истраживање украјинске дијаспоре Националног универзитета „Острошка академија“ у реферату *Јавна дипломатија Украјинаца бивше Југославије: поглед из Украјине* указује да је улога јавне дипломатије и улога дијаспоре актуелна како у Украјини, тако и у земљама бивше Југославије на различитим нивоима. Павло Хај-Нижник, заменик директора Научноистраживачког института за украјинске студије Министарства просвете и науке Украјине, у реферату *Начелници и официри Личног штаба хетмана Украјине (1918): нови емигранти у Србији и првој четвртини XX века* указује на кључне особе у окружењу хетмана Скоропадског које су се обреле на територији бивше Југославије. Галина Сахан, продекан Историјско-филозофског факултета Кијевског универзитета

„Борис Гринченко“, наступала је са рефератом *Писма Украјинаца Југославије као извор за проучавање контаката представника дијаспоре са Украјином (1940–1980)*, у коме се посебно осврнула на цензурисање приватне преписке од стране органа безбедности у обе земље.

Олег Румјанцев, професор Универзитета у Палерму, у реферату *Јубилеј сеоба као знак свести етнонационалних корена заједнице (на материјалима штампе босанско-славонских Украјинаца)* наводи податке о историји сеоба Украјинаца из Галиције у Босну, Славонију и Бачку. Историчар Валериј Власенко, доцент Сумског државног универзитета, посветио је свој реферат *Васиљ Андријевски на јавном и културном плану у Југославији* раду Васиља Андријевског, представника украјинске политичке емиграције, с посебним освртом на осветљавање на писање емигрантске штампе о Украјинцима у Југославији пре Другог светског рата и током рата. Славко Бурда, заменик председника Украјинске заједнице у Републици Хрватској, у реферату *Украјинци у Хрватској: Украјинска заједница у Републици Хрватској* указује да се ове године обележава 120-годишњица почетка емиграције Украјинаца у Хрватску, као и да Русини и Украјинци данас представљају бројну националну мањину у Хрватској са одговарајућим политичким и другим правима. Посебно се осврнуо на културне организације украјинске дијаспоре.

У другој секцији јеромонах Јустин Бојко из Лавовске архиепархије Украјинске грко-католичке цркве представио је излагање на тему *Монаси-студити и формирање украјинске миграције у Босни*. Борис Храљук, археолог, независни истраживач историје Крижевачке епархије и хрватско-украјинских односа, у реферату *Мисија оца Андрија Сегеде међу украјинским мигрантима у Босни 1900-1909. године* говори о улози А. Сегеде у очувању гркокатоличке конфесије код босанских Украјинаца. Микола Нахирни, доцент Володимир-Волинског педагошког стручног колеџа „А. Ј. Кримски“, у реферату *Украјинска дијаспора Србије на страницама „Нове мисли“* говори о активностима украјинске дијаспоре на јединственом политичком и друштвеном простору, најпре на територији Аустроугарске, а затим Југославије. Михајло Љахович из Католичког окружног школског одбора Јорка у излагању *Преглед књижевности Украјинаца у бившој Југославији* представља периодизацију књижевног стваралаштва представника украјинске дијаспоре од међуратног периода до данас. Наталија Кузина, доцент Кијевског националног универзитета „Тарас Шевченко“, у реферату *Периодика на украјинском језику са почетка XX века као извор за проучавање емиграције из Галиције* указује да посебно актуелно постаје истраживање историје настанка украјинске дијаспоре и њених етнографских карактеристика.

У трећој секцији Сергиј Пахоменко, доцент Мариуполског државног универзитета, наступао је са излагањем *Украјинска дијаспора и државна етнополитика Републике Словеније*, у коме је скренуо пажњу на разлике у броју и положају представника украјинске дијаспоре између Словеније и других република бивше Југославије. Тарас Чернеха са Евроазијског националног универзитета „Л. Гумиљов“ у реферату *Очување националног идентитета у емиграцији и културни дијалог Украјинаца са представницима других народа – на примеру Казахстана* говори о украјинској дијаспори у Казахстану од првих досељавања у XVI веку до данас.

Последња излагања посвећена су методици наставе украјинског језика као страног: излагање Оксане Барањивске, наставника Филолошког факултета Јагелонског универзитета у Кракову, *Међујезичка хомонимија у блиским и сродним језицима као лингводидактички проблем (на материјалу украјинског и пољског језика)*; Олене Дибе са Кијевског националног универзитета за културу

и уметност *Летње школе украјинских студија крајем 90-их почетком 2000-их година. Украјина – Србија*; сарадница Међународног завода за образовање, културу и везе са дијаспором Националног универзитета „Лавовска политехника“ Оксане Халајчук и Галине Темник *Концепција лингвокултуролошког уџбеника украјинског језика као страног (на материјалу уџбеника МИОК-а)*, у коме је представљена нова серија уџбеника „Кључ за Украјину“ и Оксане Хорде и Оксане Трумко *Међународна летња школа украјинистике „Корак ка Украјини“ МИОК-а: начини организовања образовног процеса, начини одржавања наставе и ресурси за обуку*, у коме се говори о раду ове летње школе.

У раду конференције учествовало је преко 40 научника и истраживача из 9 земаља: Србије, Украјине, Хрватске, Пољске, Мађарске, Канаде, Италије, Румуније, Казахстана, те је она с пуним правом потврдила статус међународног научног скупа. Представљено је 33 реферата на разноврсне теме у вези са украјинском дијаспором, али и изучавањем украјинског језика, културе и књижевности ван граница Украјине. Конференција и реферати изложени на њој представљају још један подстрек за проучавање културе украјинсакe националне мањине у Србији и шире на Балкану, као и традиционалних украјинско-српских односа и повезаних тема. Зборник реферата са ове конференције, чије се издање очекује 2022. године, представљаће значајан научни допринос проучавању ове проблематике, као и подстицај за даља истраживања традиције мањинских језика и култура у Србији у духу мултикултурализма и полилингвизма.

Тања Гаев
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
scienciaipsa@gmail.com